

FÖ6.1 Grad, div, rot.

Först: 15.6 Flödesintegral från FÖ 5.2

16.1 Grad, div, rot.

endast sid 850 - 852 + Exempel 3, 5

Med nabla-operatoren

$$\vec{\nabla} = \frac{\partial}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial}{\partial z} \vec{k}$$

kan vi bilda

gradienten av skalärt fält:

$$\vec{\nabla} \phi = \text{grad } \phi = \frac{\partial \phi}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial \phi}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial \phi}{\partial z} \vec{k}$$

och divergensen och rotationen
("curl") av vektorfält:

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{F} = \text{div } \vec{F} =$$

$$= \left(\frac{\partial}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial}{\partial z} \vec{k} \right) \cdot (F_1 \vec{i} + F_2 \vec{j} + F_3 \vec{k})$$

$$= \frac{\partial F_1}{\partial x} + \frac{\partial F_2}{\partial y} + \frac{\partial F_3}{\partial z}$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{F} = \text{rot } \vec{F} = \text{curl } \vec{F}$$

$$= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ F_1 & F_2 & F_3 \end{vmatrix}$$

$$= \left(\frac{\partial F_3}{\partial y} - \frac{\partial F_2}{\partial z} \right) \vec{i} + \left(\frac{\partial F_1}{\partial z} - \frac{\partial F_3}{\partial x} \right) \vec{j}$$

$$+ \left(\frac{\partial F_2}{\partial x} - \frac{\partial F_1}{\partial y} \right) \vec{k}$$

example 5 Helikopprrotation

$$\vec{v} = \Omega (-y \vec{i} + x \vec{j})$$

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{v} = \Omega \left(\frac{\partial}{\partial x}(-y) + \frac{\partial}{\partial y}x \right) = 0$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{v} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ -\Omega y & \Omega x & 0 \end{vmatrix} = 0\vec{i} + 0\vec{j} + 2\Omega \vec{k}$$

exempel 3

(4)

$$\vec{F} = m \frac{\vec{r}}{r^3} = \frac{m}{r^3} (x \vec{i} + y \vec{j} + z \vec{k})$$

$$\frac{\partial F_1}{\partial x} = m \frac{\frac{\partial x}{\partial x} r^3 - x \frac{\partial r^3}{\partial x}}{r^6} = m \frac{r^3 - x \cdot 3r^2 \frac{\partial r}{\partial x}}{r^6}$$

$$= m \frac{r^3 - x \cdot 3r^2 \cdot \frac{x}{r}}{r^6}$$

$$= m \frac{r^2 - 3x^2}{r^5}$$

På samma vis

$$\frac{\partial F_2}{\partial y} = m \frac{r^2 - 3y^2}{r^5}$$

$$\frac{\partial F_3}{\partial z} = m \frac{r^2 - 3z^2}{r^5}$$

så att

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{F} = m \frac{3r^2 - 3(x^2 + y^2 + z^2)}{r^5} = 0$$

för $r \neq 0$.

16.2 Räkner regler

(5)

Sats 3

$$a) \quad \nabla(\phi\psi) = \psi \nabla\phi + \phi \nabla\psi$$

$$b) \quad \nabla \cdot (\phi \bar{F}) = \nabla\phi \cdot \bar{F} + \phi \nabla \cdot \bar{F}$$

$$c) \quad \nabla \times (\phi \bar{F}) = \nabla\phi \times \bar{F} + \phi \nabla \times \bar{F}$$

$$d) \quad \nabla \cdot (\bar{F} \times \bar{G}) = (\nabla \times \bar{F}) \cdot \bar{G} - \bar{F} \cdot (\nabla \times \bar{G})$$

$$e) \quad \nabla \times (\bar{F} \times \bar{G}) = \text{se boken}$$

$$f) \quad \nabla (\bar{F} \cdot \bar{G}) = \text{se boken}$$

$$g) \quad \nabla \cdot (\nabla \times \bar{F}) = 0$$

$$h) \quad \nabla \times (\nabla\phi) = \bar{0}$$

$$i) \quad \text{se boken}$$

Beweis av a, b, c, d, g, h .

Obs: $\bar{F} = \bar{\nabla} \phi \quad \Rightarrow \quad \bar{\nabla} \times \bar{F} = \bar{\nabla} \times \bar{\nabla} \phi = \bar{0}$ ^(h)

Alltså: ett konservativt vektorfält är rotationsfritt.

Det omvända påståendet gäller i ett enkelt sammanhängande område.

Sats 4 Antag 1) $\bar{\nabla} \times \bar{F} = \bar{0}$ i D
 2) D enkelt sammanhängande.

Då är $\bar{F}$ konservativt i D
 dvs $\bar{F} = \bar{\nabla} \phi$ i D .